

OSLOREGIONENS INNSPILL TIL MIDTVEISRAPPORT KLIMAUTVALGET 2050

Til behandling i møte interessepolitisk utvalg 16. september 2022

Innledning

Klimautvalget 2050 ble nedsatt av regjeringen i august 2021. Utvalget ledes av siviløkonom Martin Skancke og skal gjøre en helhetlig utredning av veivalgene Norge står overfor for å nå klimamålene i 2050, hvor Norge skal være et lavutslippssamfunn med 90-95 % lavere utslipp enn i 1990. Utvalget har nå levert sin midtveisrapport i form av et innspillsunderlag, med høringsfrist 30. september 2022. Endelig innstilling fra utvalget (NOU) skal leveres 1. november 2023.

Den 24. og 25. august var sekretariatet og medlemmer i Osloregionens administrative grupper samlet på Kongsvinger. Til sammen var det mer enn 50 deltagere med fra medlemskommunene. Innspillsunderlag fra Klimautvalget 2050 var utgangspunkt for gruppearbeid på dag 1 av samlingen, etter innledning fra utvalgsmedlem Eirik Newth.

Klimautvalget har problematisert 10 temaer de ønsker innspill på. Disse er:

1. **Ambisjon:** De aller fleste utslippene av klimagasser må fjernes for godt innen 2050
2. **Omstilling:** Klimapolitikken må fremme helhetlig omstilling, ikke begrenses til enkelttiltak
3. **Fotavtrykk:** Utslippene i Norge må ned, men norsk politikk må også redusere det norske globale klimafotavtrykket og bidra til at verden blir et lavutslippssamfunn
4. **Natur:** Klimakrisen løses ikke hvis ikke også naturkrisen blir løst. Ytterligere nedbygging av natur og arealer må begrenses
5. **Rettferdighet:** Rettferdig omstilling forutsetter grønn omfordeling
6. **Energi:** Norge må gå gjennom en energiomstilling med mer effektiv bruk av all energi, økt bruk og produksjon av fornybar kraft og bærekraftig bruk av bioenergi
7. **Teknologi:** For å komme til lavutslippssamfunnet trengs fortsatt teknologiutvikling og bedre spredning av teknologi som allerede finnes
8. **Europa:** Norge bidrar best til klimamålene gjennom et tett og forpliktende samarbeid med EU
9. **Økonomisk vekst:** Økonomisk vekst basert på fossile energikilder eller overbruk av andre naturressurser er ikke bærekraftig
10. **Beslutningssystem:** Beslutningssystemene i dag legger ikke til rette for den omstillingen vi skal gjennom

For hvert av de 10 tematiske hovedområdene har Klimautvalget stilt spørsmål de spesielt ønsker svar på. Sekretariatet i Osloregionen har valgt ut noen av temaområdene, og noen av spørsmålene innenfor disse, som mer naturlige for Osloregionen å besvare enn andre. Disse spørsmålene var utgangspunktet for gruppearbeidet på Osloregionens faggruppesamling 24. august. Nedenfor er forslag til innspill fra Osloregionen Interkommunalt politisk råd, basert på gruppearbeidet.

Osloregionens innspill på et utvalg av spørsmålene i Klimautvalgets innspillsrapport

Nummereringen nedenfor viser til spørsmålsnummer på [Klimautvalgets nettside der det inviteres til innspill](#).

Tema 4 Natur

4C) Er arealnøytralitet / naturnøytralitet et nyttig mål for styringen av arealpolitikken i overgangen til et lavutslippssamfunn? Hvordan bør det i så fall fungere i praksis, og på hvilket styringsnivå (kommune, fylke, nasjonalt) bør målet ligge?

- Miljødirektoratet kunne ta styringen i et arealregnskap, utvikle en felles metodikk. Det fins ingen felles metodikk i dag. Kommunene må begynne å lage arealregnskap – selv om det ikke ligger en felles mal/norm. Arealregnskap – videreutvikle dette. Det regionale nivået må også ha et ansvar/rolle.
- Det bør være nasjonale føringer på hvor mye du får lov til å nedbygge.
- Dilemma– å finne erstatningsjord ved å ta i bruk mer natur – gir ingen naturnøytralitet.
- Stiller spørsmål om tilskoging og reetablering av myrer – kan dette kobles opp mot nedbygging i klimaregnskap?
- Ta ut «gamle» områder som ligger til utbygging i planer – ha strengere regulering på når områder må tas ut (f.eks.10 år).
- Prissetting av natur/naturområder som ikke allerede har et vern. Prissetting vil gi verdien for friområder i et folkehelseperspektiv contra utvikling av næringsarealer.
- Statlig sikring av naturområder? Foreslår utvidelse av støtteordninger for at kommunene kan kjøpe arealer for sikring av naturområder.
- Kommunene må se nytten ved strengere arealforvaltning. Hvordan kommunisere dette?
- Økt fokus på de regionale byene – vil også være distriktspolitikk. Det kan bidra til at omegnskommunene til de regionale byene ikke forbruker så mye areal/natur til «sentrumsområder».

4D) Trengs det en tydeligere formulert statlig arealpolitikk for å gi rammer for beslutningstagere på lokalt nivå, slik at beslutningene i arealpolitikken tar hensyn til de samlede konsekvensene for klima og natur på nasjonalt og globalt nivå?

- Staten må være foregangsaktører – når staten ikke er det, så er det vanskelig å få kommunene til å føle seg forpliktet (se på f.eks sykehusplasseringer)
- Staten må ta en tydelig rolle, også det regionale nivået kan få en økt rolle. Der en region/flere kommuner klarer å samarbeide, kan staten ha en mindre rolle.
- Plan- og bygningsloven gir mulighet for regionale planbestemmelser, men det er lite brukt. De fleste kommunene gir ikke fra seg myndigheten – bør det vurderes lovkrav om juridisk bindende regionale planbestemmelser?

Tema 6 Energi

Kommentar til svarene nedenfor: Svar på spørsmål *Tema 6 Energi* og *Tema 7 Teknologi* går litt over i hverandre.

6D) I hvilken grad kan energiomstillingen gi mulighet for ny lønnsom næringsvirksomhet, for eksempel knyttet til grønt og blått hydrogen, batteriproduksjon og annen ny industrivirksomhet, og hvilke veivalg bør vi ta?

- Næringslivet er den beste til å finne løsninger og valg av teknologi
- Bruke offentlige anskaffelser. Det offentlige (kommuner, fylkeskommuner og staten) må åpne seg for teknologi-anskaffelser
- Må ha statlige støtteordninger.
- Trenger nasjonal politikk for prioritering av næringsutvikling og for etablering av infrastruktur

- Enkeltkommuner for små og har få ressurser, samarbeid mellom kommunene for energiomstilling og næringsutvikling
- Utfordring på tilgang på strøm og areal. Produksjonsbedrifter legges der det er strøm og areal, eks Mo i Rana
- Batterifabrikk: eks. Hamarregionen: rigget seg på næringstomter. Statlig prioritering. Bør også se på lokalisering der det er kompetanse.
- Statlig prioritering ved etablering av grønn industri. Ikke riktig å gå ut til 80 kommuner som rigger seg for batterifabrikk. Mye unødvendig ressursbruk i mange kommuner
- Man må være tidligere ute for å utvikle kompetanse, etablere utdanningstilbud.
- Landbruk og energi: intensivere innsatsen mot landbruket
- Logistikk og tungtransport og omstilling for transportsektoren: Terminal på Vestby. Børste støvet av Osloregionens nav-satellitt-strategi
- Hydrogen-stasjon Sandvika: fikk ikke hjelp til å få opp antallet, se på hele verdikjeden og støtteordninger
- Kjøretøyproduksjon utenfor Norge, vil ha betydning for valg av teknologi.
- Mange små aktører, behov for å koble sammen aktørene.
- Utfordring med energitilgang og nettkapasitet ved industrietablering, ref *NOU 2022:6 Nett i tide – om utvikling av strømmettet*

Tema 7 Teknologi

Kommentar: Svar på spørsmål *Tema 6 Energi* og *Tema 7 Teknologi* går litt over i hverandre.

7A) *Hvilke teknologier er det Norge spesielt bør bidra til å utvikle, og hvordan kan vi best legge til rette for teknologiutviklingen og at den bidrar til lønnsom næringsutvikling og sysselsetting i Norge?*

7D) *Hvordan kan man få opp tempoet i teknologispredningen, hva bør ulike aktører gjøre?*

- Hvordan lykkes med næringsutviklingen? Se hele verdikjeden. Infrastruktur og marked må være der. Få opp leverandørindustrien.
- ASKO-case autonom transport over fjorden, godt case for teknologi-utvikling, samtidig utslippskutt.
- Teknologiutvikling, ut fra et behov. Få opp referanseprosjekter. Være test-arena – se på Finland. Osloregionen kan være testarena for pilotene.
- Hvor utvikler teknologien? Utvikle og satse på teknologiklynger
- Osloregionen – en sterk kompetanseregion på grønne næringer. Store muligheter for næringsliv og kunnskapsmiljøer i Osloregionen/på Østlandet. Disse miljøene vil være avgjørende for Norges posisjon i det grønne skiftet. Hegne om de kunnskapsbaserte næringer, rekruttering, være attraktiv, ta en posisjon. Behov for å oppdatere kartlegging av sterke komp.miljø, synliggjøre regionens og landsdelens posisjon. Hva er hovedstyrker? Smart Spesialiseringsrapport – oppdatere NIBR/Oxford Research-rapport fra 2017.
- Innovasjon Norge: kjøper opp grundermiljø for videresalg. Bør arbeide mer for å beholde norske selskap i Norge.
- Sterke næringer/teknologier
  - Grønne næringer (ref rapport fra 2017)
  - Bio og matsikkerhet, sterke næringer – teknologiutvikling
  - Helseteknologi løftes mer med som teknologi som må satses på
  - Cyber-teknologi, spillteknologier. Kraftpakker for spillteknologi. Ikke anerkjent, men har stort potensiale
  - Optikk (Kongsberg), stort mangfold på teknologier
  - Landbruk/skogbruk og utnyttelse av bio –
  - Solenergi – forretningsmuligheter, ASKO-case på solceller
  - Ref boka til Stoknes (BI) Grønn vekst
- Utdanning – tilpasse utdanning til behovet. Ikke ta så lang tid for godkjenne utdanningstilbud

- Osloregionens arbeid med talentrekruttering viktig – få tak i folk. Må være konkurransedyktig for å rekruttere internasjonalt. Vårt konkurransefortrinn er bl.a. work-life-balance
- Konkurransefortrinn – grønne løsninger
- Tydelige prioriteringer fra statlig nivå. Regjeringen må gi føringer. Bedre støtteordninger
- Se på Grønt industriløft (Vestres veikart)
- Sette av tomter til grønn industri
- Klimautfordring for industri, hva er samfunnets behov?
- Eks strategisk næringsplan Mosseregionen – bærekraftsmål, ressursproduktivitet erstatter arbeidsproduktivitet, dvs. redusere ressursløsning

Tema 9 Økonomisk vekst

9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?

- Skal man legge inn ett "skal" ift eksempelvis energi: Du "skal" bruke overskuddsenergi fra bedrifter som har overskuddsvarme
- Man må fra Planavdeling/Byggesak komme med innspill og rådgivning til utbygger/tiltakshaver under planlegging av nye bygg og utvikling av utbyggingsområder.
- Strømsstøtte bør vurderes omgjort til stimuleringsmidler til å gjøre tiltak for å redusere strømforbruket - og ikke til å opprettholde forbruket
- Region/kommune kan få tilskudd til mulighetsstudie innen et bestemt prosjekt som gir gevinst for regionen. Fra Enova eller andre, f.eks. "Circlescan Kongsvinger-region"
- Her bør også bransjeforeninger være viktig for å jobbe fram tiltak for miljøgevinstprosjekter.
- Er Staten motivert nok til å vurdere miljøaspektet på egne prosjekter.
- Gå i dialog med næringslivet om innovative anskaffelser.
- Optimere vareleveranser til de ulike kommunale enhetene, slik at man får redusert transporten.
- Matsvinn som tema er viktig ift utvikling - fokus
- Det er viktig at det er et standardssystem for avfallshåndtering som er nasjonalt for å optimalisere verdikjeden videre -> mottakssentralene. Dette vil effektivisere og utvikle gjenbruk av produkter når sorteringen er mer "eksakt" enn i dag.
- Tester ut mindre mobile mottakscontainere i Bærum for at man skal eksempelvis lettere få levert malingsrester - tilgjengelighet/avstand er viktig.

9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?

- Delingskultur - eie til leie
- Øke levetiden på produkter
- Innkjøpssiden til kommunene - fokus på hva vi kjøper
  - Hvordan legge kriteriene inn i anskaffelsesprosessen som stimulerer gjenbruk og sirkulærøkonomi.
  - Kommunene bør kanskje delta i innkjøpnettverket til Svanemerket
- Gjenbrukssystem (Indre Østfold kommune) for IKT-utstyr.
  - Hver gang man skal bestille ny PC skal man svare på om man kan ta en brukt PC
  - Innkjøpsavtaler på brukte møbler i tillegg til nye. Dette kan gjelde på flere områder
- Asker kommune har ansatt en møbelansvarlig som ser på hvilke typer møbler man kan legge inn
- Asker lager et ombrukssenter
- Hamarregionen har Sirkula - Resirkula. Gjenvinningsstasjon med butikker for gjenbruk av brukte ting, møbler, sport, elektronikk. Disse butikkene er samlokalisert med gjenvinningsstasjonen.
- Asker jobber også med et prosjekt på ombruk av bygningsmaterialer. Kongsvingerregionen gjort det samme
- Sirkulærøkonomi handler også om å bruke hele råvaren. Eksempelvis å ta i bruk hele stokken når man først hugger treet.
- Kommunene kan ha næringsfond som stimulerer/premierer tiltak som er knyttet mot sirkulærøkonomi.

- Asker kommune ansatt personer for å gi råd til innbyggerne om energi og oppussing
- Det er viktig å se på når man bygger nytt å se på muligheten for gjenbruk fram i tid (om 20-30 år).
- Sambruk av bygg til ulike type kommunale tjenester der man utnytter arealene best mulig.
- Fjerne eller redusere mva på reparasjonstjenester, eksempelvis på skoreparasjon.
- Begrense tilbudet til ansatte vedrørende eksempelvis kontorstoler til et begrenset antall (og ikke minst Svanemerket/Miljøvennlig).
- Skolene bør også ha fokus på håndverk - ikke at alle skal kunne alle type håndverk - men ha kunnskap om

Tema 10 Beslutningssystem

10A) Politiske prioriteringer i ulike sektorer kan stå i motstrid til hverandre, er det gode grep man kan ta for å i større grad sikre samsvar og koordinering, på kommunalt, fylkeskommunalt og nasjonalt nivå?

- Små tiltak henger sammen med de store, være smarte og lage «pakker» som ser på tvers av sektorer (f.eks innenfor fremkommelighetstiltak kollektiv)
- Kommuneplanenes arealdel er et viktig verktøy
- For absolutte plan- og sektorgrenser mellom stat, fylke og kommune, ikke minst innen samferdsel
- Byvekstavtaler er ett av få eksempler på samarbeid mellom forvaltningsnivåer
- Staten følger ikke alltid planretningslinjer ved etablering av sine institusjoner, f.eks. sykehus. Mange eksempler på byspredning og lite samordnet areal- og transporttenkning
- Typisk eksempel på målkonflikt: Etablering av nye hyttefelt som kommunen vil ha, men som gir en rekke negative miljø- og naturkonsekvenser. Langsiktige Utviklingsgrenser (LUG) kan avbøte, har fungert i Vestfold
- Forvaltningsoppgavene tar ofte mest fokus, for lite fokus på de langsiktige løsningene og effektene
- Differensiere mer mellom kommunene. For en del befolkningssvake og arealrikekommuner blir det meningsløst å skulle følge alle krav om fortetting

Klimabudsjett er viktig for å få en helhetlig diskusjon om utslipp. Samarbeid med nabokommuner og stat er også helt avgjørende. Arenaer for samhandling, koordinering. Men utfordring i forhold til å lage gode beslutningsgrunnlag og gode nok verktøy. Klimabudsjett begrenset av at de gjelder en og en organisasjon. Det bør sikres et forpliktende samarbeid innen areal og transport på tvers av forvaltningsnivåene – avtaler.

Prosessene med å få frem handlingsprogram, beslutningsgrunnlag må forankres i felles strategier som gir retning på det man skal oppnå, eks. en forpliktende regional plan. En utfordring at lokal medbestemmelse i beslutningsprosesser er at det i noen sammenhenger strider mot overordnede politisk forankrede mål. En svakhet at tunge fagmiljøer som Statens vegvesen fragmenteres og svekkes. Viktig å få nok tid til helhetlige strategiske diskusjoner og beslutninger både politisk og administrativt. Politikerne må få rom til gjøre helhetlige vurderinger.

Viktig å legge til rette for helhetlig tenkning innenfor større områder/regioner. Flernivåstyring og møteplasser. Regionrådene som IPR er et skritt i riktig retning. Bruke arenaene til å opprettholde bevisstheten om de overordnede målene. KVVU-prosesser kan være eksempel på gode dialog- og vurderingsprosesser. Kommunikasjon er viktig – språk er viktig. Må finne en språkform som ikke bidrar til feiloppfatninger eller demotivering.

Utfordring: Vi har et dialogbasert demokrati, men når det gjelder klimautfordringene, har vi ikke tid til de lange samtalene. Må rydde opp og sørge for gode og effektive samhandlingsarenaer. Ikke alt næringsliv har kapasitet til klimaomstilling, mindre bedrifter ha behov for bistand til klimaomstilling, konkrete verktøy. (Nordland har gjort en del bra på dette). Prosessene må gjentas, nye politikere, nye systemer. Begynnelsen på neste fireårsperioden blir veldig viktig. Byer og regioner bør få mer oppmerksomhet fra nasjonalt nivå i Norge – støtte opp om det positive som skjer. Viktig å ta vare på det vi har, før vi alltid tenker på hva som skal bygges nytt. Regional plan for areal- og transport for hele Osloregionen. Bruke de verktøyene vi har, som plan- og bygningsloven, på nye måter ved å legge inn mer klima- og miljøhensyn.

10B) Hvilken rolle kan kommuner og fylkeskommuner spille i omstillingen gjennom de ansvarsområdene de har (for eksempel avfallshåndtering og kollektivtransport)?

- God kommunikasjon og grundig arbeid med forskrifter (eksempel fra innføring av kildesortering i Oslo)
- Politisk vilje og –kraft nødvendig, og kompetente etater/organisasjoner. Eksempelvis «Grønn anleggssektor» og utslippsfri kollektivtransport i Oslo
- Samarbeid over forvaltningsgrenser og privat/offentlig samarbeid viktig, eksempelvis vannrensing og biogassanlegg
- Innkjøpsregimer betyr mye, ikke minst utslippskrav til bygg og anlegg. Trenger sterkere, statlige føringer
- Appellere til lommebøkene, f.eks. 10 kroner for kollektivbillett i Innlandet
- Rammebetingelser er viktige, ofte følger ikke penger med vedtak. Mye innenfor klima og miljø ikke lovpålagt i samme grad som eldreomsorg, barnehager m.v. – det bør det kanskje bli?
- Kommuner og fylkeskommuner kan få til mye mer, men trenger incentiver som premierer klimaeffektive beslutninger
- Gjenbruk og ombruk av bygg, reparasjonskultur. Gjerne gjennom nye incentivordninger fra Enova og Klimasats
- Tenke miljø og klima inn i samordnet areal- og transportplanlegging
- Statlig pott med 15-20 ulike klimaformål å søke på. Behovene er ulike mellom kommunene, og det er vanskelig å få oversikt over mulighetene
- Kommunene kan også være kreative på egen hånd. Krav til materialbruk f.eks.
- Avfallsdeponiene er fulle, må finne løsninger for hva kommunene skal gjøre med profesjonelt avfall. Og det finnes et marked for kjøp/resirkulering og gjenbruk!
- Kommunene må slippes mer fri fra byråkratiske krav, da kan de bli de mer fremoverlente. Fagmiljøene er for små i mindre kommuner for å følge opp alle krav til rapportering etc.
- Staten må ta mer av den økonomiske pukkeeffekten som følger av stadig flere oppgaver for kommunene

10C) Hvordan kan man sikre at nasjonale mål i klimapolitikken nås samtidig som kommunal selvråderett ivaretas, for eksempel knyttet til en bærekraftig arealpolitikk?

Nasjonale mål gjelder alle, men hva dette betyr må konkretiseres på kommunenivå, slik at handlingsrommet innenfor disse føringene tydeliggjøres. Penger og regelverk er avgjørende for at man lokalt i kommunene vil følge opp statlige retningslinjer. I praksis er eiendomsverdier en helt sentral faktor i forhold til finansierte ønskede tiltak. Disse sosioøkonomiske forskjellene må håndteres når man skal gjennomføre klimatiltak og hvordan disse skal finansieres.

Kunnskap og eierskap til problemstillingene er helt avgjørende for hva som oppleves som de rette beslutningene lokalt. Klimaomstillinger handler om å skape gode hverdagsliv for alle. Hva betyr dette i praksis, og hvordan snakker vi om dette som en løsning og ikke som et problem. Kompakt byutvikling er et kinderegg – også bra for folkehelse, bl.a. Arealregnskap er viktig for synliggjøre konsekvenser av beslutninger i forhold til arealbruk, men regelverket er ikke samordnet på dette nasjonalt i dag. Det ville gjøre oppgaven til statsforvalter enklere, bl.a.

Når man har tre forvaltningsnivåer, har fylkeskommunen en viktig rolle for samordning og ivaretagelse av regionale hensyn. EUs taksonomi kan være en rettesnor for å vurdere om noe er bærekraftig eller ikke. En slik vurdering burde være en del av alle saksgrunnlag. Burde noen i Osloregionen løfte behovet for å få nye direktiver og EU-regler som det av EUs Green Deal inn i kommunene (se på svenske og danske dokumenter, f.eks.)